

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

У статті розкриваються значення, мета, завдання, принципи і методика організації педагогічної практики як засобу розвитку методичної культури майбутніх викладачів.

Ключові слова: педагогічна практика, методична культура, майбутні викладачі.

Постановка проблеми

Ціннісна парадигма сучасної вищої освіти як система теоретичних, методологічних і аксіологічних настанов, що приймаються спільнотою як зразок вирішення суттєвих науково-практичних проблем, передбачає освоєння майбутніми викладачами універсальних елементів культури як фундаментальних цінностей. Таке освоєння неможливе без практичного складника професійно-педагогічної підготовки, важливим результатом якої є розвиток методичної культури майбутнього викладача, а дієвим засобом – педагогічна практика. Педагогічна практика є обов'язковим складником освітньої програми професійної підготовки магістрантів до виконання функціональних обов'язків викладача педагогічного ВНЗ, який активізує механізми ефективного освоєння майбутньої професійної діяльності, сприяє відкриттю в ній власних культурних сенсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Глибоким розуміння необхідності поєднання теоретичної і практичної складників у підготовці майбутніх педагогів пронизана педагогічна спадщина К. Д. Ушинського, який звертав увагу на те, що "навчання викладання і виховання можна набути лише на основі діяльної і довготривалої практики". [1, с. 32] Значення педагогічної практики та її роль у професійному становленні майбутнього педагога переконливо доведена в дослідженнях М. Б. Євтуха, І. А. Зязюна, І. Ф. Ісаєва, Н. В. Кузьміної, О. М. Лук'яченко, Е. А. Панасенко, В. О. Сластьоніна, Н. В. Солововой, Л. Ф. Спіріна та ін. Проблеми ефективної організації педагогічної практики в педагогічних ВНЗ розглянуто в наукових працях М. М. Букача, В. М. Гриньової, О. А. Лавриненко, І. О. Пальшковой, Т. С. Полякової, Л. О. Хомич, А. І. Щербакова та ін.

Метою статті є визначення мети, завдань, принципів і розкриття методики організації педагогічної практики як засобу розвитку методичної культури майбутніх викладачів.

Виклад основного матеріалу дослідження

Відповідно до "Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах", навчальний план підготовки магістрів напряму 0101 "Педагогічна освіта" спеціальності 8.010101 "Дошкільна освіта" передбачає проходження викладацької педагогічної практики у вищих навчальних закладах. Вона має комплексний характер і передбачає набуття досвіду фахової діяльності майбутніх викладачів за такими напрямками: викладацький, методичний, науково-дослідний, організаційно-виховний.

Згідно Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, зміст і послідовність її проведення визначається програмою, що створюється у відповідності до навчального плану магістерської підготовки. Така розроблена нами, розглянута методичною комісією і затверджена на засіданні Вченої ради Державного закладу "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського" програма, реалізує наступні принципи модульної організації педагогічної практики: неперервності, послідовності, інтегративності, культуровідповідності, варіативності, професійно-особистісного розвитку.

Мета педагогічної практики полягає в опануванні магістрантами основ професійно-педагогічної діяльності викладача ВНЗ. Власне на практиці магістранту надається можливість визначитись у правильності обраної для себе сфери діяльності, виявити і закріпити набуті теоретичні та практичні знання й уміння в різноманітних формах викладацької діяльності, набути власний початковий професійний досвід, прийняти рольову позицію викладача, який готує педагогів дошкільної освіти.

У ході педагогічної практики магістрантів у ВНЗ реалізуються такі завдання, як от: формування умінь і навичок організації навчальної, виховної, методичної та науково-дослідної роботи зі студентами спеціальності "Дошкільна освіта"; розвиток здатності самостійно проектувати педагогічний процес з навчальної дисципліни, обраної для викладання; розвиток здатності обирати оптимальну стратегію викладання педагогічних дисциплін у залежності від мети і завдань навчання та рівня підготовки студентів; становлення умінь добирати і розробляти сучасні методи і технології викладання навчальної дисципліни у відповідності до сучасних вимог програми професійної підготовки педагога з дошкільної освіти; підготовка до організації і проведення різних видів навчальних занять, самостійної роботи студентів, контролю за їхніми навчальними досягненнями з використанням інноваційних технологій і активних методів навчання;

розвиток умінь аналізувати навчальний процес педагогічного ВНЗ з психолого-педагогічних позицій на основі принципів професійно-педагогічної освіти сучасного вищого навчального закладу; сприяння успішній соціальній і професійній адаптації майбутнього фахівця; розвиток індивідуальних творчих здібностей магістранта, його професійно-педагогічної культури й особистісного потенціалу; розвиток методичної культури майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології виховання стійкого інтересу до майбутньої професійної діяльності.

Педагогічна практика магістрантів у вищих педагогічних навчальних закладах здійснюється у два етапи: 2 тижня у 9 (11) семестрі та 4 тижня в 10 (12) семестрі. До початку практики проводиться настановча конференція, де призначаються керівники практики (здебільшого це наукові керівники магістерської роботи), її мета, завдання, зміст, вимоги до звітної документації, критерії оцінювання результатів; вирішуються організаційні питання тощо.

Магістранти здійснюють професійні функції викладача ВНЗ і мають виконувати правила внутрішнього розпорядку базового ВНЗ, підтримувати трудову дисципліну і виконувати розпорядження адміністрації і керівників практики. Магістранти працюють самостійно за розробленим і затвердженим індивідуальним планом. Результати роботи практиканта оформлюються у звітну документацію. За результатами практики виставляється оцінка (диференційований залік), що враховується при нарахуванні стипендії разом з іншими результатами сесійного контролю. Оцінку діяльності магістрантів здійснює кафедральний (груповий) керівник практики в контакт з викладачами університету. Допомогу магістрантам у виконанні програми практики надають інститутський і кафедральний керівники практики, викладачі університету, деканат. Керівництво педагогічною практикою магістрантів у ВНЗ включає три напрями: теоретико-методичне консультування й інструктування магістрантів під час перебігу практики; практико-тренувальну діяльність та аналітико-оцінні форми керівництва.

Програма педагогічної практики розрахована на 4 змістових модуля, 99 годин практичної підготовки і 117 годин самостійної роботи (7 кредитів, відповідних ECTS). Робоче навантаження для магістрантів складає 36 тижневих годин. Перший змістовий модуль "Організаційно-методична робота" передбачає: складання індивідуального плану педагогічної практики як умови її варіативності і здійснення індивідуального підходу до кожного магістранта; ознайомлення зі змістом, формами, напрямом діяльності кафедри, документами планування та обліку навчального навантаження, протоколами засідання кафедри, планами і звітами викладачів, науково-методичною літературою кафедри; ознайомлення з навчально-методичними матеріалами (робочі навчальні програми дисциплін, курси лекцій, зміст семінарських і практичних занять тощо); вивчення особливостей організації навчально-виховного процесу за кредитно-модульною системою; відвідування й аналіз навчальних занять провідних викладачів інституту (не менше 8 академічних годин); розробку робочої навчальної програми дисципліни, обраної для викладання. розробку методичного забезпечення до окремих тем за навчальними дисциплінами, обраними для викладання (конспектів лекцій, семінарських і практичних занять (конспекти затверджуються груповим керівником практики і (або) викладачами-наставниками не пізніше, ніж за 2 дні до проведення заняття); різних видів наочності: таблиці, схеми, презентації, моделі тощо); підготовку повідомлення на науково-методичний семінар, спецсемінар або засідання кафедри.

У ході реалізації завдань другого змістового модуля "Навчальна робота" магістранти здійснюють самостійне проведення пробних (10 академічних годин) і залікових (8 академічних годин) занять із дисциплін, обраних для викладання; відвідування й аналіз (не менше, ніж 8 академічних годин) проведених магістрантами навчальних занять (за схемою); розробку завдань для самостійної роботи студентів і перевірка результатів їх виконання; розробку контрольних завдань (у тому числі тестових) для перевірки навчальних досягнень студентів і методики обробки їх результатів, проведення тестування студентів і обробка його результатів за розробленою методикою; ознайомлення з документацією з організації і керівництва педагогічною практикою студентів у дошкільних навчальних закладах: графіками проведення практики, програмами педагогічної практики, наказами про організацію різних видів практики тощо; спостереження за керівництвом практикою викладача ВНЗ і самостійне керівництво педагогічною практикою студентів у дошкільних навчальних закладах (виконання доручень керівника практики: аналіз проведених майбутніми вихователями режимних процесів, занять, їх ефективності, діагностика рівня засвоєння дошкільниками навчального матеріалу, перевірка розробленого студентами дидактичного матеріалу, у тому числі в електронному вигляді (презентації, скрейч-проекти тощо), конспектів занять, режимних процесів, дослідження рівня компетентності дошкільників, ведення документації тощо); розробку пропозицій щодо поліпшення організації і проведення педагогічної практики студентів у дошкільних навчальних закладах.

Робота в межах третього змістового модуля "Науково-дослідна робота" передбачає: ознайомлення майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології з науковим напрямом кафедри, тематикою наукових інтересів викладачів, їхніми науковими доробками, публікаціями. Вивчення можливостей втілення наукових розробок у навчальний процес ВНЗ і практику дошкільної освіти; вивчення й аналіз плану наукової роботи кафедри, викладачів, звітної документації; ознайомлення з організацією наукової роботи студентів ВНЗ в інституті, на кафедрах, вивчення й аналіз планів роботи наукових гуртків і творчих груп, відвідування їх засідань; складання власного плану роботи студентського наукового гуртка; проведення експериментальної роботи (в межах магістерського дослідження); підготовку наукової статті за

результатами магістерського дослідження; участь в організації і проведенні студентської науково-дослідної конференції, педагогічних читань (за планом інституту).

Четвертий змістовий модуль "Виховна робота зі студентами-майбутніми фахівцями в галузі дошкільної освіти" передбачає ознайомлення магістрантів з планом виховної роботи інституту і кураторів академічних груп; відвідування і педагогічний аналіз виховних заходів, що проводяться в інституті й академічній групі, до якої прикріплений магістрант як помічник куратора групи; розробку орієнтовного плану виховної роботи куратора академічної групи (на 1 квартал); розробку й узгодження з куратором групи (не пізніше, ніж за тиждень до заходу) конспектів виховних заходів; аналіз і самоаналіз конспектів виховних заходів магістрантів (не менше трьох); проведення (самостійне і колективом магістрантів) й аналіз результатів не менше, ніж двох пробних і двох залікових відкритих виховних заходів (кураторська година, відвідання театру, музею, зустріч запитань і відповідей, диспут, вікторина, випуск газети тощо) для студентської групи, до якої прикріплений магістрант як помічник куратора групи.

Оцінювання результатів практики відбувається та такою шкалою: 90 – 100 балів – відмінно (A); 70 – 89 – добре (BC); 50 – 69 балів – задовільно (DE); 35 – 49 балів – незадовільно з можливістю повторного захисту результатів практики або вибіркового повторного виконання окремих завдань практики (FX); 1 – 34 балів – незадовільно з обов'язковим повторним проходженням практики (F)

90 – 100 балів – відмінно (A) отримує магістрант, який повністю виконав завдання практики, здатний вирішувати професійні завдання на високому теоретичному і методичному рівні, розуміє значення та можливості застосування отриманих знань, умінь і навичок, демонструє виважений підхід до виконання практичних завдань з адекватним розумінням кінцевого результату, здатний трансформувати знання з метою самостійного пошуку способів їх використання в нестандартних ситуаціях, продемонстрував компетентність щодо методології і технології розробки і реалізації навчальних проєктів, оволодів педагогічними вміннями, необхідними для виконання професійних обов'язків викладача ВНЗ, отримав позитивну характеристику, своєчасно і якісно підготував звітну документацію і успішно захистив результати практики.

70 – 89 – добре (BC) одержує магістрант, який повністю виконав програму практики, продемонстрував елементи творчого вирішення освітніх і розвивальних завдань, використовував для цього необхідні методичні прийоми, здатний трансформувати знання з метою самостійного пошуку способів їх використання у стандартних ситуаціях; проте допустив незначні помилки в постановці мети і завдань навчального заняття, структуруванні матеріалу; не завжди демонстрував виважений підхід до виконання завдань практики із розумінням значення кінцевого результату діяльності; оволодів основними педагогічними вміннями, необхідними для виконання професійних обов'язків викладача ВНЗ; уміє встановлювати з викладачами і студентами необхідні у професійній діяльності відносини, отримав позитивну характеристику; в установленний термін підготував звітну документацію і захистив результати практики.

50 – 69 балів – задовільно (DE) отримує майбутній викладач, який повністю виконав програму практики, отримав позитивну характеристику, здатний використовувати отримані знання з метою знаходження способів їх використання у стандартних ситуаціях; підготував звітну документацію, але неправильно виконав одне із завдань практики; припустив значні помилки при розробці і проведенні навчальних занять; не виявив творчості у виконанні завдань практики, використовував стандартний обмежений набір методичних прийомів для вирішення практичних завдань; демонстрував нестійку сформованість педагогічних умінь, необхідних для виконання професійних обов'язків викладача ВНЗ; відчував труднощі в підготовці й оформленні методичних матеріалів, встановленні необхідного контакту з колегами і студентами, підготував звітну документацію і зміг захистити результати педагогічної практики.

35 – 49 балів – незадовільно (FX). Так оцінюється магістрант, який виконав не всі основні завдання педагогічної практики, використовував методичні прийоми, що не відповідали змісту навчального матеріалу, особливостям навчального заняття, не міг передбачити кінцевого результату діяльності, демонстрував нестійку сформованість окремих педагогічних умінь і навичок, необхідних для виконання професійних обов'язків викладача ВНЗ; відчував значні труднощі у встановленні необхідного контакту з викладачами і студентами; припускався порушень у виконанні своїх професійних обов'язків, неякісно та невчасно підготував звітну документацію і не отримав позитивної характеристики.

1 – 34 балів – незадовільно (F) одержує магістрант, який не виконав програму педагогічної практики, не підготував звітну документацію, отримав негативну характеристику.

Результатом проходження викладацької практики є розуміння майбутніми викладачами дошкільної педагогіки і психології своєрідності вищої освіти і педагогічного процесу у вищому педагогічному навчальному закладі, особливостей технологій, методів і прийомів навчання в умовах університету; можливостей застосування комп'ютерних технологій у навчально-виховному процесі вищої школи; необхідності самоосвіти і самовдосконалення як умови формування професійно-педагогічної культури

майбутнього викладача вищої школи; опанування знань про: нормативно-правові засади організації навчально-виховного процесу у вищому педагогічному навчальному закладі; державний стандарт, програму і зміст обраних для викладання навчальних дисциплін; основні складники роботи викладача вищої школи, види і правила ведення звітної документації; сучасні методи і форми організації навчально-виховного процесу в педагогічних ВНЗ; способи активізації навчальної, самостійної і науково-дослідної діяльності студентів; форми і методи контролю навчальних досягнень студентів; набуття умінь: реалізовувати засвоєні у процесі попереднього навчання теоретичні знання, способи діяльності, освітні технології, педагогічні ідеали; здійснювати реальну педагогічну взаємодію зі студентами під час виконання професійних обов'язків викладача ВНЗ встановлювати й підтримувати зворотний зв'язок; самостійно розробляти на сучасному науково-методичному рівні робочу навчальну програму обраної дисципліни, конспекти занять (чітко формулювати тему, ставити мету та завдання заняття, обґрунтовувати план роботи, правильно дозувати час заняття, застосовувати технічні засоби тощо), добирати й аналізувати основну і додаткову літературу відповідно до тематики та завдань навчальних занять; методично грамотно проводити різні види навчальних занять (лекції, практичні, семінарські, лабораторні та ін.), організовувати самостійну роботу студентів; добирати, розробляти й упроваджувати нові форми і методи організації навчально-виховного процесу в педагогічному ВНЗ; здійснювати науково-методичний аналіз і самоаналіз навчальних занять; проводити моніторинг успішності навчальної діяльності студентів, оцінювати її результати здійснювати керівництво педагогічною практикою майбутніх вихователів у сучасних ДНЗ; реалізовувати результати наукових досліджень у педагогічній практиці.

Висновки

Таким чином, організація педагогічної практики спрямована на забезпечення неперервності і послідовності оволодіння магістрантами професійною діяльністю викладача педагогічного ВНЗ у відповідності до рівня їхньої підготовки. Педагогічна практика є невід'ємним складником професійно-педагогічної підготовки майбутніх викладачів, дієвим засобом розвитку їхньої методичної культури.

Використані джерела

1. Романовский А. К. Жизнь во имя будущего. Очерк научно-педагогической и литературно-публицистической деятельности К. Д. Ушинского / А. К. Романовский, И. Я. Барсук / Под ред. В. И. Войтко. – К. : Радянська школа, 1974. – 119 с.

Knyazheva I.

PEDAGOGICAL PRACTICE AS MEAN OF METHODOLOGICAL CULTURE DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS

In this article open up a value, purpose, tasks, principles and method of pedagogical practice organization as facilities of methodical culture development of future teachers.

Key words: *pedagogical practice, methodical culture, future teachers.*

Стаття надійшла до редакції 07.05.13